

บทความวิชาการ

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของจังหวัดภาคใต้ตอนล่าง

The Participation in Educational Management of the Southern Border Provinces

มูฮัมหมัดบูคอรี มะแอ^{1*}, จิรศักดิ์ สุรังคพิพรรธน์¹, และ ละมุล รอดขวัญ¹Muhammadbukhoree Maae^{1*}, Jirassak Surungkipirat¹, and Lamun Rodkhwan¹

Received: 15 October 2024

Revised: 25 March 2025

Accepted: 9 April 2025

Abstract

This article aims to analyze and present the characteristics of participation in educational management in the southern border provinces of Thailand, a region that has religious and cultural diversity. The analysis is divided into four main aspects: 1) participation in supporting religious education, 2) participation in school administration, 3) participation in promoting and supporting educational resources, and 4) participation in solving educational problems.

Islamic religious education is a key component supported by both the government and the community. Meanwhile, the school administration offers opportunities for communities and parents to take part in policy development. Supporting educational resources remains a major challenge, especially in remote areas that encounter resource shortages. Addressing educational problems caused by unrest and poverty in the region requires support from all sectors. Therefore, educational authorities can revise policies and strategies to develop and promote education in alignment with the specific context of the southern border provinces. As for communities and religious leaders, they can strengthen participation in educational management and encourage greater involvement in the process of managing and developing education in the area. The article concludes that strong

¹วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์¹ College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

* ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: muhammadbukhoree.maa@rmutr.ac.th)

participation from all parties, regarding the community, government agencies, and private organizations, will foster sustainability in educational development and reduce inequality in access to education in the southern border provinces.

Keywords: *Participation, Educational Management, Southern Border Provinces*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา และนำเสนอคุณลักษณะการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในจังหวัดภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการศึกษาตามหลักศาสนา 2) การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา 3) การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษา และ 4) การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการศึกษา

การศึกษาตามหลักศาสนาอิสลามเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ได้รับการสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและชุมชน ในขณะที่การบริหารสถานศึกษานั้นเปิดโอกาสให้ชุมชนและผู้ปกครองเข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบาย การสนับสนุนทรัพยากรการศึกษายังคงเป็นความท้าทายหลัก โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลที่ขาดแคลนทรัพยากร การแก้ไขปัญหาการศึกษาที่เกิดจากความไม่สงบและความยากจนในภูมิภาคจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน ดังนั้นหน่วยงานการศึกษาสามารถปรับปรุงนโยบายและกลยุทธ์ในการพัฒนาและส่งเสริมการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของจังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ส่วนชุมชนและผู้นำศาสนาสามารถเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในด้านการจัดการศึกษา และกระตุ้นให้มีการเข้าร่วมในกระบวนการบริหารและพัฒนาการศึกษาในพื้นที่มากขึ้น บทความนี้สรุปว่าการมีส่วนร่วมอย่างแข็งแกร่งของทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นชุมชน หน่วยงานรัฐ และองค์กรเอกชน จะเสริมสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาการศึกษาและลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาในจังหวัดภาคใต้ตอนล่าง

คำสำคัญ: *การมีส่วนร่วม, การจัดการศึกษา, จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง*

บทนำ

จังหวัดภาคใต้ตอนล่างของไทยมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ได้แก่ ชาวไทยพุทธ ไทยมุสลิมเชื้อสายมลายู ไทยเชื้อสายจีน และกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ศาสนาหลัก ได้แก่ อิสลาม พุทธ คริสต์และลัทธิเต๋า วัฒนธรรมโดดเด่นตามกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น วัฒนธรรมมลายู ด้านอาหารและศิลปะ ได้แก่ นาซิดาแกง โรตีสี และโนราห์แบบมลายู ในขณะที่ วัฒนธรรมไทยภาคใต้ มีหนังตะลุง มโนราห์ และประเพณีชิงเปรต ส่วนวัฒนธรรมจีนมีเทศกาลตรุษจีนและพิธีไหว้เจ้า ทั้งหมดสะท้อนถึงพหุวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของภูมิภาคนี้ โดยความหลากหลายเหล่านี้เป็นการผสมผสานให้เกิดความเข้าใจและเคารพซึ่งกันและกัน นับเป็นการลดความขัดแย้งและส่งผลดีต่อเศรษฐกิจและสังคมในหลายด้าน (Dasae, Surungkipirat, & Rodkhwan, 2025) รวมถึงส่งผลต่อระบบการศึกษาในพื้นที่อย่างชัดเจน (Suksrithong, 2020) ทั้งนี้ เพราะการเข้าใจบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม

ย่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาซึ่งเป็นการเรียนรู้บนพื้นฐานความแตกต่างทางวัฒนธรรม (Luangrangsee & Topithak, 2022) ระบบการศึกษาในจังหวัดภาคใต้ตอนล่างเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาของประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและการศึกษาระดับอุดมศึกษา อย่างไรก็ตามความแตกต่างที่โดดเด่น คือ การมีโรงเรียนที่เน้นการสอนศาสนาอิสลามหรือที่เรียกว่า “โรงเรียนปอเนาะ” (Pondok School) และ “โรงเรียนตาดีกา” (Tadika School) ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่สอนศาสนาอิสลามควบคู่ไปกับวิชาสามัญ ระบบการศึกษาในภูมิภาคนี้ต้องคำนึงถึงปัจจัยทางวัฒนธรรม ศาสนาและประวัติศาสตร์ที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศ การจัดการศึกษาในพื้นที่นี้จึงต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับลักษณะเฉพาะของชุมชนเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชากรได้อย่างแท้จริง (Thongmark, Neimted, Choosuan, & Sittichai, 2017) อย่างไรก็ตามระบบการศึกษาในจังหวัดภาคใต้ตอนล่างยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของนักเรียนและครูทำให้หลายพื้นที่ต้องเผชิญกับการขาดแคลนบุคลากรทางการศึกษา นอกจากนี้ การที่ระบบการศึกษาของรัฐไม่สามารถเข้าถึงชุมชนมุสลิมในบางพื้นที่ได้อย่างเต็มที่ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในระดับภูมิภาค หากแต่ภาครัฐและองค์กรท้องถิ่นได้พยายามที่จะพัฒนาระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และมีการนำหลักศาสนาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน เพื่อให้ระบบการศึกษาในภาคใต้ตอนล่างมีความเป็นธรรมและครอบคลุมต่อทุกกลุ่มประชากร (Asae, 2025)

ประชากรส่วนใหญ่ในภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทยเป็นชาวไทยมุสลิมที่ปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด ความหลากหลายนี้เกิดจากอิทธิพลของการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น มาเลเซียและอินโดนีเซีย ส่งผลให้วัฒนธรรมและประเพณีในพื้นที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่นของไทย โดยเฉพาะด้านภาษา อาหาร และการแต่งกาย ความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรมนี้ยังมีอิทธิพลต่อแนวทางการจัดการศึกษาซึ่งมีการสนับสนุนสถาบันการศึกษาทางศาสนา เช่น โรงเรียนปอเนาะ และโรงเรียนตาดีกา ซึ่งคล้ายคลึงกับระบบการศึกษาศาสนาอิสลามในมาเลเซียและอินโดนีเซียที่มีการบูรณาการระหว่างหลักสูตรศาสนาและหลักสูตรสามัญ ประเทศมาเลเซีย มีโรงเรียนตารีฟิซ (Tahfiz Schools) และโรงเรียนปอนด์ด็อก (Pondok Schools) ซึ่งเน้นการศึกษาศาสนาอิสลามควบคู่กับการศึกษาสมัยใหม่ ขณะที่ประเทศอินโดนีเซียมีโรงเรียนมดราซะฮ์ (Madrasah) และปอนด์ด็อกเปซันเตรน (Pondok Pesantren) ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับโรงเรียนปอเนาะของไทย การเปรียบเทียบแนวทางการศึกษาระหว่างประเทศเหล่านี้ช่วยให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาระบบการศึกษา ที่ตอบสนองต่อบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรมในภาคใต้ตอนล่างของไทย การศึกษาจึงไม่จำกัดเพียงแค่การพัฒนาทางวิชาการแต่ยังต้องคำนึงถึงการสนับสนุนการเรียนรู้ตามหลักศาสนาอิสลามและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้ระบบการศึกษาในพื้นที่นี้สามารถตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของชุมชนและสร้างความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตได้อย่างสมดุลและยั่งยืน นอกจากนี้ การสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรเอกชนยังมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการศึกษาที่ครอบคลุมทั้งด้านศาสนาและวิชาการ ดังนั้นการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในจังหวัดภาคใต้ตอนล่างเกี่ยวข้องกับความ

หลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนา โดยชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามหรือปอเนาะ ซึ่งเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ชุมชนมักมีบทบาทในการจัดหาทุนทรัพย์ ทรัพยากร และบุคลากรให้กับโรงเรียนเหล่านี้ (Seekaewkeaw, Tansakul, Rorbkorb, & Rascha, 2023) คุณภาพการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงเป็นปัญหาสำคัญโดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนที่ต่ำกว่ามาตรฐานระดับประเทศ จากข้อมูลของสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (สทศ.) ในปีการศึกษา 2565 พบว่า คะแนนเฉลี่ย O-NET ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศในหลายวิชา ตัวอย่างเช่น วิชาภาษาไทย นักเรียนในจังหวัดปัตตานีมีคะแนนเฉลี่ย 34.88% ขณะที่ค่าเฉลี่ยระดับประเทศอยู่ที่ 49.07% ส่วนวิชาคณิตศาสตร์ นักเรียนในจังหวัดยะลามีคะแนนเฉลี่ย 25.32% ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศที่ 35.29% นอกจากนี้ ในวิชาภาษาอังกฤษนักเรียนในจังหวัดนราธิวาส มีคะแนนเฉลี่ย 28.45% ขณะที่ค่าเฉลี่ยระดับประเทศอยู่ที่ 39.45% ข้อมูลเหล่านี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้เทียบเท่ากับมาตรฐานระดับประเทศ อย่างไรก็ตามธนาคารโลกเน้นว่า ควรมีการฝึกอบรมครูและพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองต่อบริบททางวัฒนธรรมและภาษาท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในการจัดการศึกษาโดยเฉพาะในเขตพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมและภาษาที่แตกต่างกัน ซึ่งประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และใช้ภาษามลายูในชีวิตประจำวัน สิ่งนี้จะช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาทางวิชาการได้ดีขึ้นและรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ (Nitjarunkul, 2014) ดังนั้นการพัฒนาที่มุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ เช่น การร่วมค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผลรวมถึงการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพัฒนานั้น ๆ ซึ่งเป้าหมายและกิจกรรมต่าง ๆ ในกระบวนการพัฒนาจะต้องมีความสอดคล้องกับแผนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการศึกษา โดยชุมชนและผู้นำศาสนามีบทบาทในการกำหนดนโยบายและแนวทางการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management: SBM) ที่มุ่งเน้นให้สถานศึกษามีอำนาจตัดสินใจร่วมกับชุมชนเพื่อให้การจัดการศึกษา มีความยืดหยุ่น และสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ทางสังคมในพื้นที่ได้ดีขึ้น (Ministry of Education, 2018) นอกจากนี้ การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาโดยองค์กรเอกชนและหน่วยงานต่าง ๆ เช่น การจัดหาทุนการศึกษา อุปกรณ์การเรียน และโครงสร้างพื้นฐานมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในพื้นที่ที่ยังขาดแคลนทรัพยากร การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และองค์กรภายนอกเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและลดความเหลื่อมล้ำ (Wanaeloh, 2024) แนวคิดเหล่านี้ช่วยให้การบริหารสถานศึกษาเกิดความร่วมมืออย่างเป็นระบบและนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาที่ตอบสนองต่อบริบทของพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของบทความนี้เพื่อศึกษาและนำเสนอการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในจังหวัดภาคใต้ตอนล่าง โดยครอบคลุม 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการศึกษาตามหลักศาสนา 2) การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา 3) การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษา และ 4) การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้เห็นถึงบทบาทของภาคส่วนต่าง ๆ ในการสร้างระบบการศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของพื้นที่ นอกจากนี้บทความนี้ยังเน้นถึงความสำคัญของการสนับสนุนจากชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้อง การสร้างความเข้าใจของการจัดการศึกษาในพื้นที่นี้เป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากการศึกษาเป็นกุญแจสำคัญในการส่งเสริมความเข้าใจทางวัฒนธรรมและความมั่นคงทางสังคมในพื้นที่ที่มีความซับซ้อน รายละเอียดดังต่อไปนี้

การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการศึกษาตามหลักศาสนา

การสนับสนุนการศึกษาตามหลักศาสนาในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางศาสนา โดยเฉพาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากจะช่วยพัฒนาความรู้แล้วยังเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มคนที่มีความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้นำศาสนาถือเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการศึกษา เพื่อให้การศึกษาสอดคล้องกับวิถีชีวิตและคุณค่าของท้องถิ่น ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ผู้นำศาสนามีบทบาทสำคัญในการประสานงานกับหน่วยงานรัฐและสถานศึกษา เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และความสงบสุข การทำงานร่วมกันของชุมชนและโรงเรียนยังสามารถช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งทางศาสนาได้ ทำให้การศึกษาเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ (Ministry of Education, 2020) ดังนั้นการศึกษาตามหลักศาสนาเป็นองค์ประกอบสำคัญในระบบการจัดการศึกษาของจังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนไทยมุสลิม การศึกษาศาสนาอิสลามจึงไม่ได้เป็นเพียงแค่การถ่ายทอดความรู้ทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างอัตลักษณ์และค่านิยมทางศีลธรรมที่สำคัญต่อเยาวชนในพื้นที่ การสนับสนุนการศึกษาตามหลักศาสนาในจังหวัดภาคใต้ตอนล่างนี้สามารถมองได้ในหลายมิติ ตั้งแต่การจัดสรรงบประมาณ การสร้างนโยบายส่งเสริมจากภาครัฐไปจนถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนการศึกษาด้านศาสนา (Rochanahasdin, 2019)

มิติของนโยบายและการสนับสนุนจากภาครัฐในช่วงหลายปีที่ผ่านมา รัฐบาลไทยได้พัฒนานโยบายที่เน้นการสนับสนุนการศึกษาตามหลักศาสนาในจังหวัดภาคใต้ตอนล่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนสอนศาสนา (ปอเนาะ) และศูนย์ศึกษาศาสนาอิสลามประจำมัสยิด (ตาติกา) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ทางศาสนาแก่เยาวชนในพื้นที่ รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมให้กับโรงเรียนเหล่านี้ และสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรที่ผสมผสานระหว่างการศึกษาทางโลกและทางศาสนา การศึกษาปอเนาะเป็นส่วนสำคัญของวิถีชีวิตชาวมุสลิมในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ ดังนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการจัดการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านการบริหารจัดการทรัพยากร การสนับสนุนด้านการเรียนการสอน และการร่วมกันพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น (Salaeh, 2025) ซึ่งครูในโรงเรียนปอเนาะต้องมีความเข้าใจ

ในบริบททางศาสนาและวัฒนธรรม รวมถึงได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาหลักสูตรและวิธีการสอนมีความสำคัญในการสร้างการเรียนรู้การสอนที่มีคุณภาพส่วนการมีส่วนร่วมจากภาครัฐในรูปแบบของนโยบายและการสนับสนุนด้านงบประมาณ การอบรมครู และการสร้างมาตรฐานคุณภาพการศึกษาสำหรับปอเนาะ ถือเป็นปัจจัยที่ช่วยให้การจัดการศึกษาปอเนาะมีความทันสมัยและสอดคล้องกับการพัฒนาของสังคมในระดับประเทศ (Bocsakull, 2025) การสนับสนุนจากภาครัฐยังรวมถึงโครงการพัฒนาครูสอนศาสนาในโรงเรียนปอเนาะและโรงเรียนตาดีกา เพื่อให้ครูมีความรู้และทักษะที่ทันสมัยและสามารถบูรณาการเนื้อหาทางศาสนากับความรู้ทางวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้รัฐบาลยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการจัดสรรทรัพยากรเพิ่มเติมเพื่อยกระดับคุณภาพของการศึกษาศาสนาในจังหวัดภาคใต้ตอนล่าง

การมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการศึกษาศาสนา ชุมชนท้องถิ่น ผู้ปกครอง และผู้นำศาสนามีบทบาทอย่างมากในการสนับสนุนทั้งด้านการเงิน และทรัพยากรทางการศึกษา เช่น การบริจาคที่ดินสำหรับการสร้างโรงเรียน การจัดหาครูสอนศาสนา รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษา แม้ว่าการสนับสนุนการศึกษาตามหลักศาสนาในภาคใต้ตอนล่างจะมีความก้าวหน้าแต่ก็ยังมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น การขาดแคลนครูที่มีความเชี่ยวชาญทางศาสนา และการขาดการบูรณาการระหว่างการศึกษาทางโลกและศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเยาวชนในพื้นที่ ส่วนการบูรณาการระหว่างการศึกษาศาสนาและการศึกษาทางโลกเป็นสิ่งที่จำเป็นในการเตรียมเยาวชนให้พร้อมสำหรับการปรับตัวในสังคมสมัยใหม่ ที่มีความต้องการทักษะทั้งทางศาสนาและทางวิชาการ นอกจากนี้ การพัฒนาหลักสูตรที่เชื่อมโยงระหว่างการศึกษา ศาสนา และการทำงานยังเป็นประเด็นสำคัญที่ควรให้ความสนใจ รัฐบาลควรสนับสนุนการฝึกอบรมครูให้มีความรู้และทักษะที่ครอบคลุมทั้งสองด้าน และส่งเสริมการวิจัยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบบการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมสมัยใหม่ (Office of the Basic Education Commission, 2021) การที่กลุ่มคนจะให้ความร่วมมือกันทำกิจกรรมในชุมชนร่วมกันด้วยสมัครใจนั้น เป็นเรื่องที่เกิดจากจิตใจที่ต้องการร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของตนเองหรือของชุมชน ซึ่งความร่วมมือในการทำกิจกรรมทางสังคมถือว่าเป็นปัจจัยหรือตัวกำหนดในการกระทำทางสังคม การมีส่วนร่วมของชุมชนนี้ไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบการศึกษา แต่ยังสะท้อนถึงความสำคัญของการศึกษาศาสนาในชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ โดยชุมชนมีบทบาทในการจัดหาครูสอนศาสนาเพิ่มเติมผ่านการสนับสนุนทางการเงินและทรัพยากร ซึ่งช่วยลดปัญหาการขาดแคลนครูบุคลากรในโรงเรียนศาสนา นอกจากนี้ ผู้นำศาสนายังมีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้ทางศาสนาในชุมชนผ่านการบรรยายและการให้คำปรึกษา ทำให้การศึกษาศาสนาสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น (Chantra, 2017)

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการศึกษาตามหลักศาสนาในจังหวัดภาคใต้ตอนล่างเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างความเข้าใจและการพัฒนาทางศีลธรรมของเยาวชน การมีส่วนร่วมของชุมชนและการสนับสนุนจากภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการสร้างระบบการศึกษาที่สามารถปรับตัว

ต่อความต้องการของสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม แต่ก็ยังคงมีความท้าทายที่ต้องเผชิญ โดยเฉพาะ การขาดแคลนทรัพยากร และการบูรณาการที่ไม่ชัดเจนระหว่างการศึกษาทางโลกและทางศาสนา ดังนั้นการ ปรับปรุงนโยบายและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน เป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างการศึกษาที่มีคุณภาพและ สันติสุขในพื้นที่ รวมถึงส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาต่อไป

การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการบริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การจัด การศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาควรเปิดโอกาสให้ชุมชนและผู้ปกครองมีบทบาทในการพัฒนา หลักสูตร และกำหนดแนวทางการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น (Kanthapong, 2024) ซึ่งสอดคล้อง กับแนวคิดการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากวงการธุรกิจและอุตสาหกรรม ที่ประสบผลสำเร็จ โดยมีหลักการ วิธีการ และกลยุทธ์ในการทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพในการทำงาน ทำให้ผล การปฏิบัติงานสูงขึ้น มีคุณภาพ สร้างกำไร และสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าและผู้ที่เกี่ยวข้องมากขึ้น (Nu-In, 2019) โดยเน้นให้มีการทำงานแบบมีส่วนร่วม และมอบอำนาจให้มีการตัดสินใจเบ็ดเสร็จที่สาขาหรือหน่วยงาน ย่อยในประเทศหรือเมืองต่าง ๆ ในวงการศึกษาของสหรัฐอเมริกาและประเทศต่าง ๆ ได้แสวงหานวัตกรรม มาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตร จนกระทั่งปี ค.ศ. 1980 เป็นต้นมา (Hoy & Miskel, 2005) มีการศึกษาพบว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้นนั้นต้องปรับปรุงกระบวนการ โดยมุ่งปรับระบบโครงสร้างการบริหาร โรงเรียนให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษาไปยังโรงเรียนให้มากขึ้น และให้โรงเรียนบริหาร แบบมีส่วนร่วมมากขึ้น (Haemawang, 2022) นอกจากแนวคิดในเรื่องการกระจายอำนาจการบริหารและ จัดการศึกษาไปยังสถานศึกษาแล้ว ยังเกิดกระแสเรื่องการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม (Shared-decision Making Movement) ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน และในช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 ได้มีการใช้วิธีการและ กระบวนการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นแห่งแรกแล้วแพร่หลายไปยังประเทศ อื่น ๆ ทั่วทุกภูมิภาคของโลก (Petsom, 2020) ขอบข่ายหรือภารกิจในการบริหารโดยใช้โรงเรียน เป็นฐาน (School-based Management Tasks) ที่เน้นการกระจายอำนาจให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการตนเอง ได้โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย การเปิดโอกาสให้ชุมชนและผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมจะช่วยเสริมสร้าง ความเป็นเจ้าของ และความรับผิดชอบร่วมกันในด้านการศึกษา (Seedaeang, 2019)

หลักการสำคัญของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ได้แก่

1. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษา จาก กระทรวงและส่วนกลางไปยังสถานศึกษาให้มากที่สุด โดยมีความเชื่อว่าโรงเรียนเป็นหน่วยสำคัญในการ เปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาของเด็ก (Kanthapong, 2024) รวมทั้งเปิดโอกาสให้โรงเรียนสามารถ กำหนดแผนงาน โครงการ และดำเนินการบริหารจัดการภายในโรงเรียนได้เอง เช่น การจัดสรรทรัพยากร บุคลากรและงบประมาณ (Fukaao, 2024)

2. หลักการมีส่วนร่วม (Participation or Collaboration or Involvement) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีส่วนร่วมในการบริหาร ตัดสินใจ และจัดการศึกษา โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีทั้งครู ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ตัวแทนศิษย์เก่า และตัวแทนนักเรียน การที่บุคคลเหล่านั้นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และจะรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น (Ministry of Interior, Department of Local Administration, 2018) การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องสามารถแบ่งออกเป็นหลายระดับตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายการศึกษา การเข้าร่วมในกระบวนการดำเนินงานของโรงเรียน การร่วมตรวจสอบและประเมินผล รวมถึงการสนับสนุน ด้านทรัพยากร ทั้งในรูปแบบงบประมาณ อุปกรณ์การเรียนการสอนและบุคลากร (Saenchan, Rienwilairat, & Yoskaew, 2021)

3. หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน (Return Power to People) จากการที่ความเจริญก้าวหน้าต่าง ๆ เป็นไปอย่างรวดเร็ว การจัดการศึกษาโดยส่วนกลางเริ่มมีข้อจำกัด เกิดความล่าช้า และไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชนอย่างแท้จริง จึงต้องมีการคืนอำนาจให้ท้องถิ่นและประชาชนได้จัดการศึกษาเองอีกครั้ง โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครอบคลุม องค์กรชุมชน และสถานประกอบการมีสิทธิจัดการศึกษาได้หรือการมีตัวแทนชุมชน ผู้ปกครอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรชุมชนไปร่วมเป็นคณะกรรมการโรงเรียน (Nu-In, 2019) นอกจากนี้ การคืนอำนาจให้ประชาชนในการจัดการศึกษายังช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นในการบริหารโรงเรียน ทำให้สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง ครู นักเรียนหรือองค์กรเอกชนซึ่งสามารถร่วมกันพัฒนาโรงเรียนให้ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้โดยตรง อีกทั้งยังช่วยลดภาระของภาครัฐในการบริหารจัดการศึกษา และกระจายโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพให้กับเด็กและเยาวชนในทุกพื้นที่ การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคเอกชนยังช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบร่วมกันต่อคุณภาพการศึกษา (Voungthapun, 2024)

4. หลักการบริหารตนเอง (Self-management) โรงเรียนมีระบบการบริหารด้วยตนเองโดยให้โรงเรียนมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการดำเนินงาน ซึ่งอาจดำเนินการได้หลากหลายแนวทางด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน แล้วแต่ความพร้อมและสถานการณ์ของโรงเรียน ผลที่ได้จะมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิมที่ทุกอย่างถูกกำหนดมาจากส่วนกลาง ไม่ว่าจะเป็นโดยตรงหรือทางอ้อม (Phrommat, 2018) การบริหารตนเองของโรงเรียนช่วยให้สามารถกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน นักเรียน และทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยครอบคลุมทั้งด้านการบริหารหลักสูตร การจัดสรรงบประมาณ การพัฒนาบุคลากร และการบริหารจัดการทรัพยากรที่เหมาะสม การให้อิสระทางการบริหารนี้ยังช่วยส่งเสริมการตัดสินใจที่รวดเร็ว และตรงกับความต้องการของโรงเรียนมากขึ้น (Sattayawatee & Anuttarangoon, 2022)

5. หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) ส่วนกลางมีหน้าที่กำหนดนโยบายและควบคุมมาตรฐาน มีองค์กรอิสระทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพการบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อให้มีคุณภาพ

และมาตรฐานเป็นไปตามกำหนด และเป็นไปตามนโยบายของชาติ คณะกรรมการโรงเรียนจะทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลซึ่งกันและกันเสมอ (Seedaeng, 2019) นอกจากนี้ ระบบตรวจสอบและถ่วงดุลยังช่วยเสริมสร้างความโปร่งใส และความน่าเชื่อถือขององค์กรทางการศึกษา โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการกำกับติดตาม และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาส่งผลให้การบริหารจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคม อีกทั้งยังช่วยป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบและลดโอกาสในการเกิดปัญหาด้านการบริหารที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผู้เรียนและระบบการศึกษาโดยรวม (Tiprakka, 2017)

การบริหารสถานศึกษาในจังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ยังต้องคำนึงถึงการสร้างความสมดุลระหว่างวัฒนธรรมและการพัฒนาการศึกษา การที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาช่วยให้สามารถปรับใช้รูปแบบการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น โรงเรียนที่มีการส่งเสริมการเรียนการสอนศาสนาอิสลามควบคู่กับหลักสูตรการศึกษาของรัฐ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชากรในพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมุสลิม (Yukhong, Phuwanatwichit, Mangkhang, & Sarobol, 2019) นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมจากชุมชนยังส่งผลต่อการแก้ไขปัญหา และการเผชิญหน้ากับความท้าทายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบริบทของการศึกษาในพื้นที่ ตัวอย่างเช่น ปัญหาความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่อาจทำให้เกิดอุปสรรคต่อการเข้าถึงการศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยให้สามารถหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ เช่น การจัดตั้งโรงเรียนเฉพาะทางในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบ เพื่อให้เด็กในพื้นที่ยังคงได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาจะเป็นเรื่องที่ดีแต่การสร้างระบบที่เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงยังคงเป็นความท้าทาย ในบางครั้งการมีส่วนร่วมของชุมชนอาจจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มผู้นำชุมชนบางกลุ่ม ทำให้เสียงของประชาชนทั่วไปอาจไม่ได้รับการพิจารณาอย่างเท่าเทียม การส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมที่หลากหลายมากขึ้นจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น เพื่อให้การบริหารสถานศึกษาสามารถตอบสนองต่อความต้องการของทุกฝ่ายในชุมชน (Voungthapun, 2024)

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาในจังหวัดภาคใต้ตอนล่างนับเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งจากชุมชน ผู้ปกครอง ครูและนักเรียน เพื่อให้การจัดการศึกษามีความยั่งยืนและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ การพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมที่เป็นธรรมและเปิดกว้างต่อความคิดเห็นจากทุกฝ่ายจะเป็นกุญแจสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในพื้นที่นี้ในระยะยาว อีกทั้งการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ ต่อไป

การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษา

การส่งเสริมและสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยเป็นประเด็นที่มีความซับซ้อน เนื่องจากพื้นที่นี้มีวัฒนธรรมทางสังคมและศาสนาที่หลากหลาย การจัดการศึกษาในพื้นที่จึงต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับบริบทท้องถิ่น เพื่อสร้างความเสมอภาคและตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งการสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนา

คุณภาพการศึกษาแต่กลับเผชิญปัญหาและอุปสรรคที่ท้าทายหลายประการ เช่น ปัญหาด้านงบประมาณและการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา การจัดสรรงบประมาณทางการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงมีข้อจำกัดทั้งในแง่ของปริมาณและคุณภาพ แม้ว่ารัฐบาลจะมีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการศึกษาในพื้นที่พิเศษ แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการในระดับพื้นฐาน อีกทั้งยังพบว่า การจัดสรรงบประมาณมักไม่ตรงกับความต้องการของสถานศึกษาในท้องถิ่น เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนและชุมชนในการวางแผนการใช้ทรัพยากรทางการศึกษา ทำให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษายังคงติดขัดและขาดประสิทธิภาพ (Silp-udom, 2019)

การพัฒนาการศึกษาให้ครอบคลุมและเท่าเทียมจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน ทั้งชุมชน ท้องถิ่น และภาคเอกชน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ขาดแคลนซึ่งชี้ให้เห็นว่า ชุมชนและท้องถิ่นเป็นฐานสำคัญในการระดมทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นบุคลากร ทุนการศึกษา หรืออุปกรณ์การเรียนที่จำเป็นการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนยังสามารถช่วยเติมเต็มช่องว่างด้านทรัพยากรที่ภาครัฐอาจไม่สามารถจัดหาได้ทั้งหมด การร่วมมือระหว่างรัฐและภาคส่วนอื่น ๆ จะช่วยสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำและเสริมสร้างโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาของเด็กในทุกพื้นที่ (Sattayawatee & Anuttarangoon, 2022) ซึ่งข้อจำกัดด้านการเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีสภาพภูมิประเทศที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น ทำให้บางพื้นที่ยังขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น เช่น การเข้าถึงอินเทอร์เน็ต ความพร้อมของห้องเรียน และสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย ส่งผลให้เด็กนักเรียนในพื้นที่ห่างไกลมีโอกาสด้านการเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษาที่ไม่เท่าเทียมกันเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ อุปสรรคทางวัฒนธรรมและภาษาที่หลากหลาย การศึกษาที่มีประสิทธิภาพในพื้นที่นี้ต้องคำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภาษา แต่ข้อจำกัดในด้านการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญในภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นทำให้การสื่อสารในชั้นเรียนเกิดความยากลำบาก การขาดแคลนครูที่เข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นยังทำให้เกิดความขัดแย้งในกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรทางการศึกษาในพื้นที่นี้ (Bocsakull, 2025)

การแก้ปัญหาการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องการแนวทางที่ครอบคลุม รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการตัดสินใจทางการศึกษา รัฐควรสร้างกลไกที่ทำให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการจัดสรรและกำหนดทรัพยากรเพื่อให้ตรงกับความต้องการท้องถิ่น (Kanthapong, 2024) นอกจากนี้ ควรมีการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาที่มีความเข้าใจในวัฒนธรรมและภาษาในท้องถิ่นเพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและโอกาสในการพัฒนาทรัพยากรทางการศึกษา แม้ว่าจะมีอุปสรรคอยู่มากแต่พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีโอกาสในการพัฒนาทรัพยากรทางการศึกษา หากมีการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างเหมาะสมโดยเฉพาะการสนับสนุนการศึกษาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและภาษาในพื้นที่ การนำเอาความหลากหลายทางวัฒนธรรมมาเป็นจุดแข็งในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนสามารถส่งเสริมให้การศึกษาในพื้นที่นี้มีคุณภาพมากขึ้น การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

ยังสามารถเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษาให้แก่ประชากรในพื้นที่ห่างไกล (Voungthapun, 2024)

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงเผชิญอุปสรรคหลายประการ ทั้งในด้านงบประมาณ การเข้าถึงทรัพยากร การขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในวัฒนธรรมและภาษาท้องถิ่น แต่หากมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาครูและบุคลากรที่ตอบสนองต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมถึงการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม พื้นที่นี้จะมีโอกาสในการพัฒนาทรัพยากรทางการศึกษามีคุณภาพ

การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการศึกษา

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในจังหวัดภาคใต้ตอนล่าง โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาการศึกษานับเป็นประเด็นสำคัญ เนื่องจากปัญหาทางการศึกษาส่งผลกระทบอย่างมากต่อการพัฒนาท้องถิ่นและสังคมในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนา การแก้ไขปัญหาการศึกษาต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ซึ่งแต่ละฝ่ายมีบทบาทเฉพาะที่มีความสำคัญในแง่ที่แตกต่างกันไป ดังนี้

บทบาทของหน่วยงานท้องถิ่นและหน่วยงานราชการ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลและขาดแคลน หน่วยงานเหล่านี้ช่วยสนับสนุนการสร้างอาคารเรียน การจัดหาอุปกรณ์การเรียน รวมถึงส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะและความรู้ของนักเรียน (Silp-udom, 2019) นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายังมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่น โดยต้องคำนึงถึงบริบททางสังคม วัฒนธรรม และศาสนาที่หลากหลายในพื้นที่ การทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นและภาครัฐช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาที่เท่าเทียมกัน (Ministry of Interior, Department of Local Administration, 2020)

บทบาทของชุมชนและผู้ปกครองมีความสำคัญในการสนับสนุนและเสริมสร้างการเรียนรู้ให้กับนักเรียนในพื้นที่ การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการศึกษา เช่น การจัดสอนเสริมพิเศษ การจัดหาทุนการศึกษา หรือการร่วมมือกับโรงเรียนในการจัดโครงการสร้างสรรค์เพื่อเด็กและเยาวชน ช่วยสร้างโอกาสในการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ในส่วนของผู้ปกครองสามารถสนับสนุนลูกหลานโดยการเข้าร่วมประชุมและเสนอความคิดเห็นต่อโรงเรียน รวมถึงการติดตามผลการเรียนและการสนับสนุนกิจกรรมการศึกษาที่บ้าน (Office of the Basic Education Commission, 2021)

บทบาทขององค์กรศาสนา ในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างที่มีประชากรมุสลิมจำนวนมาก องค์กรศาสนามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุน โดยเฉพาะด้านการศึกษาศาสนา โรงเรียนปอเนาะและโรงเรียนตาดีกาเป็นแหล่งการศึกษาทางศาสนาที่สำคัญ ซึ่งไม่เพียงแต่สอนความรู้ทางศาสนาเท่านั้นแต่ยังมีบทบาทในการสอนคุณธรรมและจริยธรรมให้กับเยาวชนมุสลิม นอกจากนี้ องค์กรศาสนายังมีบทบาทในการให้คำปรึกษา และ

แนะแนวในการพัฒนาการศึกษาแก่เยาวชนและครอบครัว ซึ่งช่วยส่งเสริมการแก้ไขปัญหาการศึกษาภายใต้บริบทของศาสนา (Silp-udom, 2019)

บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชน (Non-Governmental Organization: NGO) ในการช่วยเหลือด้านการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ โดยเฉพาะเด็กที่ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ องค์กรเหล่านี้มีบทบาทในการสนับสนุนโครงการพัฒนาความสามารถของเด็ก การส่งเสริมการเรียนรู้ที่เท่าเทียมกัน การจัดโครงการเพื่อเสริมสร้างศักยภาพนักเรียน เช่น การให้ทุนการศึกษาหรือการจัดกิจกรรมเสริมทักษะทางวิชาการ ในส่วนของโรงเรียนหลายแห่งที่ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่ NGO มีบทบาทในการช่วยเหลือเด็กที่ตกหล่นจากระบบการศึกษา โดยการจัดโครงการเสริมทักษะ เช่น การเรียนรู้ภาคสนาม หรือการเรียนรู้ผ่านโครงการที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน โดย NGO มีบทบาทในการให้คำปรึกษา การเยียวยาจิตใจ และการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับเด็ก รวมถึงจัดการฝึกอบรมครูและผู้ดูแลเพื่อช่วยสนับสนุนเด็ก ๆ ในการเรียนรู้ การทำงานร่วมกับโรงเรียน หน่วยงานท้องถิ่น และภาครัฐเพื่อประสานความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะของชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการสร้างนโยบายหรือโครงการต่าง ๆ (Chan, 2019)

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาในจังหวัดภาคใต้ตอนล่างให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานท้องถิ่น หน่วยงานราชการ ชุมชน ผู้ปกครอง องค์กรศาสนา องค์กรพัฒนาเอกชน และสถาบันการศึกษาต่างมีบทบาทเฉพาะที่สำคัญในการสนับสนุนและพัฒนาการศึกษาาร่วมกัน การประสานงานที่ดีระหว่างทุกฝ่ายช่วยสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำ และเสริมสร้างโอกาสทางการเรียนรู้ให้กับนักเรียนในพื้นที่

สรุป

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในจังหวัดภาคใต้ตอนล่างเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยพัฒนาคุณภาพการศึกษาในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม โดยมีแนวทางการมีส่วนร่วมใน 4 ด้านหลัก ดังนี้

1. การสนับสนุนการศึกษาตามหลักศาสนา

องค์กรศาสนา เช่น โรงเรียนปอเนาะและโรงเรียนตาดีกา มีบทบาทสำคัญในการให้การศึกษาทางศาสนาและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน การบูรณาการการศึกษาทางศาสนากับการศึกษาสามัญช่วยให้เยาวชนมีความรู้ที่สมดุลระหว่างศาสนาและวิชาการ นอกจากนี้ ความร่วมมือระหว่างองค์กรศาสนาและภาครัฐในการกำหนดแนวทางพัฒนาหลักสูตร และรูปแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นนับเป็นสิ่งจำเป็นในการช่วยให้ระบบการศึกษาตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและเยาวชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม

การเปิดโอกาสให้ชุมชนและผู้นำศาสนามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของสถานศึกษาช่วยให้แนวทางการบริหารมีความยืดหยุ่น และสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นตามแนวคิด “การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM)” ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยให้โรงเรียนมีอิสระในการบริหารจัดการภายใน โดยให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนา การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา หน่วยงานรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ย่อมช่วยเสริมศักยภาพด้านงบประมาณ การบริหาร และการจัดสรรทรัพยากรบุคคลให้แก่สถานศึกษาในพื้นที่ห่างไกล

3. การจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

หน่วยงานท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ควรมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรที่จำเป็นแก่โรงเรียน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ยังขาดแคลน การส่งเสริมให้ภาคเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชนมีส่วนร่วมในการลงทุนด้านการศึกษาคือช่วยลดภาระของภาครัฐและเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของเด็กและเยาวชน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น อาคารเรียน ห้องสมุด และเทคโนโลยีทางการศึกษาควรได้รับความสำคัญ เพื่อให้โรงเรียนสามารถดำเนินการสอน และพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียนได้อย่างเต็มที่

4. การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำและการขาดแคลนครู

การขาดแคลนครูเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา รัฐบาลควรมีนโยบายดึงดูดครูที่มีความเชี่ยวชาญเข้าสู่พื้นที่โดยการให้สวัสดิการที่เหมาะสม เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ครูปฏิบัติงานในพื้นที่ห่างไกล นอกจากนี้ ควรมีการฝึกอบรมครูให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ โดยเฉพาะการบูรณาการการศึกษาศาสนาและวิชาการ อีกทั้งการนำเทคโนโลยีและสื่อการเรียนรู้ออนไลน์มาใช้ในโรงเรียนที่มีปัญหาการขาดแคลนครูจะช่วยให้การเรียนการสอนสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการศึกษาของจังหวัดภาคใต้ตอนล่างนั้น ควรมีการส่งเสริมการทำงานแบบบูรณาการระหว่างภาครัฐ ชุมชน และองค์กรศาสนา ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้เกิดความร่วมมืออย่างเป็นระบบ ลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน และเสริมสร้างประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา ดังนั้น จึงควรเปิดโอกาสให้ชุมชนมีบทบาทในการกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษา เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม และเพิ่มความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ทางการศึกษา

ในส่วนการลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษา โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลหรือได้รับผลกระทบจากความขัดแย้ง ควรเป็นประเด็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับการแก้ไข ทั้งในด้านการกระจายทรัพยากรบุคลากรและโอกาสทางการศึกษาให้เท่าเทียมกัน การพัฒนาแนวทางการศึกษาเพื่อความมั่นคงและสันติสุขในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน อันจะช่วยให้การศึกษากลายเป็นกลไกสำคัญในการลดความขัดแย้งและสร้างสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติ

เอกสารอ้างอิง

- Asae, S. (2025). Challenges and approaches to the development of administrative practices for the intensive Islamic studies curriculum in public primary schools in Thailand's southern border provinces. *Leadership Educational Administration Development Journal, Ramkhamhaeng University*, 2(1), 1-14. [in Thai]
- Bocsakull, V. (2025). Problems and guidelines in implementing internal quality assurance in private primary schools in the five southern border provinces of Thailand. *Journal of MCU Nakhondhat*, 12(1), 195-204. [in Thai]
- Chan, C. (2019). The roles and functions of NGOs in children's education. *UC Occasional Paper Series*, 3(2), 27-58.
- Chantra, T. (2017). *Political participation during conflict: A case study of the conflict areas in Songkhla and Pattani Provinces of Thailand* (Doctoral dissertation). University of Canterbury, Christchurch, New Zealand.
- Dasae, N., Surungkapirat, J., & Rodkhwan, L. (2025). Multiculturalism in the lower southern border region: Context, history, and sustainable management approaches. *Hatyai Academic Journal*, 23(2), 383-400. [in Thai]
- Fukaeo, C. (2024). The administration using school-based management under the Secondary Educational Service Area Office Samut Prakan. *Journal of MCU Ubon Review*, 9(2), 1311-1323. [in Thai]
- Haemawang, M. (2022). *School-based management for local development: An analytical study through the concept of co-production*. *Journal of Politics and Governance*, 12(3), 206-226. [in Thai]
- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2005). *Educational administration*. New York: McGraw-Hill.
- Kanthapong, P. (2024). The Buddhism principles and strategy for success in school-based management. *Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences*, 5(1), 389-401. [in Thai]
- Luangrangsee, P., & Topithak, K. (2022). The development of research competency measures for learning development of teacher students in multicultural southern border provinces: A design-based research. *Hatyai Academic Journal*, 20(2), 421-442. [in Thai]

Ministry of Education. (2018). *Performance report on the educational development in the southern border provinces of Thailand* (Research report). Bangkok: Ministry of Education. [in Thai]

Ministry of Education. (2020). *Education management policy in the southern border provinces, 2006-2020*. Bangkok: Office of Educational Policy and Planning. [in Thai]

Ministry of Interior, Department of Local Administration. (2018). *Manual for evaluating administration using schools as a base for local development (School-based management for local development - SBMLD)*. Bangkok: Ministry of Interior. [in Thai]

Ministry of Interior, Department of Local Administration. (2020). *Reducing educational inequality in the southern border provinces of Thailand*. Bangkok: Ministry of Interior. [in Thai]

Nitjarunkul, K. (2014). Challenges of educators in the context of education reform and unrest: A study of southern border provinces in Thailand. *Asian Social Science*, 10(18), 232-244.

Nu-In, K. (2019). School-based management (SBM). *Journal of the Association for the Development of the Educational Administration Profession of Thailand*, 1(4), 33-41. [in Thai]

Office of the Basic Education Commission. (2021). *Guidelines for promoting home-based education by parents in the southern border provinces of Thailand* (Research report). Bangkok: Basic Education. [in Thai]

Petsom, N. (2020). School-based management for local development through lifelong education. *Journal of Humanities and Social Sciences Review*, 22(1), 200-220. [in Thai]

Phrommat, B. (2018). School-based management development: SBMLD. *Sikkha Journal of Education Vongchavalitkul*, 5(1), 1-6. [in Thai]

Rochanahasdin, S. (2019). *The development model of school administration for promoting the citizenship of students in basic education in three southern border provinces* (Doctoral dissertation). Prince of Songkla University, Pattani. [in Thai]

- Saenchan, W., Rienwilairat, W., & Yoskaew, N. (2021). Decentralization of educational administration towards the administration of educational institutions, Ban Khun Prathet School under Nong Khaem District Bangkok. *Ratanabuth Journal*, 3(3), 1-13. [in Thai]
- Salaeh, T. (2025, July 17). Multilevel factors for schools and teachers that affect student-centered learning management at the elementary school level in three southern provinces. In *The 11th Hatyai National and International Conference* (pp.1523-1534). Hatyai University, Songkhla. [in Thai]
- Sattayawatee, N., & Anuttarangoon, R. (2022). Decentralization of local government to reduce educational inequality. *Phikun Journal Faculty of Humanities and Social Sciences Kamphaeng Phet Rajabhat University*, 20(2), 243-260. [in Thai]
- Seedaeng, W. (2019). *School-based management of Huai Krajae Pittayakom School, Secondary Educational Service Area Office 8* (Master's thesis). Silpakorn University, Nakhon Pathom. [in Thai]
- Seekaewkeaw, P., Tansakul, J., Rorbkorb, N., & Rascha, T. (2023). Factors affecting of applying results of ordinary national educational test to improve educational quality of educational institutions in the three southern border provinces. *Journal of Education, Prince of Songkla University, Pattani Campus*, 34(2), 191-203. [in Thai]
- Silp-udom, N. (2019). *A study of southern border provinces administrative centre provinces development strategy 2015-2017* (Doctoral dissertation). National Institute of Development Administration, Bangkok.
- Suksrithong, J. (2020). The development of effectiveness in multicultural society policy implementation in southern border provinces, Thailand. *National Defence Studies Institute Journal*, 11(3), 70-83. [in Thai]
- Thongmark, S., Neimted, W., Choosuwan, R., & Sittichai, R. (2017). Looking backwards and forwards of educational quality in three southern border provinces of Thailand. *Princess of Naradhiwas University Journal of Humanities and Social Sciences*, 5(3), 186-198. [in Thai]
- Tiprakka, P. (2017). *The balance of power mechanisms in the structure of four municipalities in Prachuap Khiri Khan Province* (Master's thesis). National Institute of Development Administration, Bangkok. [in Thai]

- Voungthapun, V. (2024). Driving education policy to create social justice under educational decentralization. *UTCC Academic Journal of Humanities and Social Sciences*, 44(3), 189-217. [in Thai]
- Wanaeloh, W. (2024). Good governance in ASEAN countries with education policy in three southern border provinces of Thailand: Yala, Pattani, and Narathiwat. *Journal of Social Research*, 3(11), 1-12. [in Thai]
- Yukhong, C., Phuwanatwichit, T., Mangkhang, C., & Sarobol, A. (2019). Socialization concepts and educational management development to create Muslim citizenship through private Islamic schools in the southern border provinces of Thailand. *International Journal of Islamic Thought*, 15, 25-34.